

Worldviews

Noter til PowerPoint præsentation

Studiedag 22. november 2014

Slide 1:

Et hurtigt slide for at introducere mit tema: Worldviewbegrebet.

Grundpåstand: alle har et worldview. En forsker (Clement Vidal) siger, at selv en bakterie har et worldview. Selvom en bakterie ikke har en bevidsthed, så har den stadig en ramme, som får den til at agere mest hensigtsmæssigt i forhold til sin omverden. *Alle mennesker har et worldview.* Og som antydning som en konceptuel ramme med det formål, at man som individ handler mest hensigtsmæssigt ud fra sin situation. Dette er dog langt fra dækkende, men er som sagt også kun ment som en introduktion.

Brillen er en metafor: nødvendig for at se klart – alt ses gennem brillen – som baggrund for handling. *Som I allerede kan se af programmet, kommer vi også til at tale om metaforer. Metaforerne som stedet, hvor man navnlig kan finde worldviewelementer hos mennesker.*

Metafordefinition: Man kan sige, at en metafor er en måde, hvorpå vi skaber mening i det, vi ikke forstår, ved at ligestille det med noget, vi er kendte med (trykke ved).

Man hører om **worldviews inden for mange fagområder**. Begrebet bruges meget forskelligt. Netop tygget mig gennem en forskningsartikel (koncentrat af en doktorafhandling) inden for psykologi, undrer sig over, hvor lidt begrebet bruges.

Definition her: Goldberg inden for konfliktforskning, hvilket i bredere forstand relaterer til interkulturelle studier. Beslægtet hermed *interreligiøse studier*. **Religion er også en kultur.**

Slide 2:

Slide 3:

For at forstå min interesse for worldviewbegrebet – det helt overordnede – og det konkrete setup for mit projekt, som er:

1. "The Kendal Project" (2005). Et lokalitetsstudie, engelsk provinsby. **(Ego Aalborg)**

2. På baggrund af samspillet mellem den engelske statskirke, frikirker og "de nye spiritualiteter" undersøgte den ændring af religionsbegrebet, som er sket som en konsekvens af *den subjektive vending i kulturen* (Tayler 1989). **Mental ændring.**

3. Heelas and Woodhead beskriver den subjektive vending, at det er en vending væk **fra** et liv styret af eksterne og objektive roller, og forpligtelser **til** et liv levet med reference til ens egne, subjektive erfaringer (relationelle såvel som individuelle). Altså fra **en forestilling om at tilhøre** en etableret og given orden, som overtages fra fortiden og uændret glider ind i fremtiden. **Nu er den enkelte en**, hvis ikke den mest unikke kilde for betydning. **Målet** er ikke at rette sig efter nogen ydre autoritet men at have modet til at blive sin egen autoritet. *Sammenligningen før og efter kan selv trækkes meget længere*, men allerede her er det klart, at denne såkaldte vending må få **konsekvenser for traditionel, konfessionel religion**. Nyreligiøsitet var konfessionel, da den hed det. Næsten væk nu.

Slide 4:

Her subjektifiseringen af kulturen ført **til en tilsvarende subjektivering af det religiøse**: er der sket en åndelig revolution?

Undersøgelsen er både **kvalitativ** og **kvantitativ**, har udblik til de store **værdiundersøgelser** i USA og UK, og et lille udblik til Skandinavien, navnlig Sverige, fordi Kajsa Ahlstrand var med på en sidelinje. Mange tal, **her nogle hovedtendenser**:

1. Afvandring fra de traditionelle kristne kirker (som i hele den vestlige verden) (kun karismatiske kunne nogenlunde holde skansen)
2. Tilvækst i det holistiske miljø, men der kan slet ikke korreleres mellem de to.
3. Der kunne i 2005 (i Kendal) ikke tales om en Spirituel revolution.
4. Den mest fremtrædende aktør i det holistiske miljø er en 40-60 årig kvinde, som har et job, hvor hun relaterer til mennesker.
5. Der var stort set ingen, som bevægede sig både i det kristne miljø og det holistiske miljø. Og dem, der gjorde, kom i liberal-katolsk kirke, som er teosofisk, men i denne undersøgelsen regnes til de kristne trossamfund.
6. Interessant som baggrund og reference for mit projekt.
7. **Men i et worldviewperspektiv?** De "gamle" nyreligiøse bevægelser var ikke til stede i Kendal. Nogle af behandlerne i det holistiske miljø faciliterer også

grupper. Hurtig erkendelse: ingen mening i en konfessionel tilgang til menighederne.

Slide 5:

1. Synspunktet: i hvor høj **grad afvandringen fra de kristne menigheder** skyldes, at de ikke er relevante for mennesker, som er præget af kulturens subjektive vending, og i hvor høj grad mennesker omvendt søger det holistiske som relevant. Uden at sætte tal på: **ikke entydige bevægelser.**
2. Hurtigt: en konfession klarer sig godt og en anden skidt **over for udfordringen fra en subjektiveret kultur.** En statskirkemenighed var f.eks. bedre til det, end en anden. Ligeledes var det ikke liberale menigheder, som gav subjektivitet mest plads. **Derfor måtte man finde en anden måde.**
3. Kajsa Ahlstrand har **arbejdet med autoritetsbegrebet** som en måde at karakterisere f.eks. kristendomsopfattelser set i forhold til postmoderniteten. **En blød – hård skala.** (De, som kender Kajsa, kan allerede lugte ostene, andre får forklaring senere).
4. *(Se slide). Er den givne menighed blød/hård i forhold til at give plads til subjektifiseringen i tilgangen til tro og værdier? Og hermed også evne til at kunne relatere til det holistiske univers (det sidste min tanke.*
5. **Pointe:** en **kategoriserende tilgang**, hvor man anskuer – (ego) åndelige formidlere – her menigheder alene konfessionelt, **vil ikke give** bare rimelig forståelse, men en tilgang **med opmærksomhed på relevante dimensioner**, som kan skaleres for sammenligning.

Slide 6:

Der er gået næsten 10 år siden Kendal. Danmark og England er heller ikke det samme. Men vi mangler kvantitative undersøgelser. To kvalitative undersøgelser er interessante, og kalder, ja, på større repræsentative undersøgelser.

1. Her er vi på Helsemesse. Kirsten Grubes undersøgelse af, hvad der kendetegner **den åndelige søgen i nutidens tilsyneladende "religiøse supermarked"**, og hvordan kirkelige fællesskaber møder denne søgen.
2. **Henvisning til Heelas/Woodhead.** Og deres udgangspunkt hos **Turner.**
3. Ting **bliver bekræftet**, f.eks., at en hovedgruppe af besøgende er 40-65 årige kvinder med bløde jobs.

4. Blandt de interviewede (41) er den subjektive vending slået igennem. Grube: **et overvejende holistisk verdensbillede**, der former sig som en søgen efter de elementer, tilgange og praksisser, som funktionelt kan hjælpe den enkelte videre i forhold til den individuelle udvikling af selvet.”
5. **”Jeg tror på det, der virker”** – Man er **ikke interesseret i at gå i dybden**, eller forpligte sig, fx ved at gå til de uddybende kurser.
6. Der spørges ikke om folkekirkemedlemsskab. Men Grube anfører, at de fleste mener, at kirken er relevant, da den ikke kan rumme deres spiritualitet. ”Nogle er helt afkoblet en kristen livsforståelse”.
7. Jeg har **interviewet 6 behandlere**. (Meget lille grundlag) Man er i samklang med sine klienter, men med en refleksion over praksis. En næsten konfessionel i sin argumentation. En meget deduktiv. Kun en relativt negativ over for kirken. Tre ønskede direkte at samarbejde med kirken. 4 sagde, at deres folkekirkemedlemsskab var en bevidst handling.
8. PROBLEM: Tilfældigt? af venlighed? (Lars Ahlin: behandlere er hyppigere gudstjenestedeltagere end almindelige danskere).
9. INA Rosen: Religionen er der, men den er ikke konfessionel.
10. Krogsdal: Overtagelse af de kristne begreber – med østlig trosbagage. (81 Interviews). Man bruger kirken og dens ritualer, men ikke dens præster.
11. Mangler tal. Men situationen er ikke helt, som den engelske. Man bruger kirken på sin egen måde. **Og der er en fælles mængde. Den nye dialogsituation.**
12. POINTE: et værktøj er nødvendigt.

Slide 7:

Steen Marquard Rasmussen lavede en kvantitativ undersøgelse blandt en 1/4 del af folkekirkens præster, om deres strategier overfor multireligiøsiteten, populært **Karma, Koran, Kirke-bogen**. Sammen med Lars Ahlins spørgeskemaundersøgelse (2005) udsendt til samtlige behandlere i Århus Kommune, er det **de to mest repræsentative Danske undersøgelser**, vi har inden for feltet religiøse formidlere (jeg bruger ordet religiøs i dets sociologiske grundbetydning).

1. Den **”klassiske præst”** eller traditionalisten. **Uforstyrret og trygt i den folkekirkelige tradition**. Hvad der ligger uden for denne er ganske enkelt irrelevant. Kun et diffust billede af den anderledes troende, og derfor står denne præst som nævnt uforstående over for f.eks. afkald på civilregistrering.

2. Den **"kæmpende præst"**, vejen til de anderledes troendes tro er at læse og analysere deres dogmatik. Ser ikke personer kun livsanskuelser. Religionsdialog er aldrig et personligt møde med den anderledes troende, da en sådan kontakt ville nuancere og **dermed nedbryde det reducerede billede**, der skal til for at fastholde en klar front.
3. Den **"dialogsøgende præst"** ligger vægten på det personlige møde med den anden, hvis standpunkt søges **forstået ved indlevelse**. Den kæmpende præst indtager Jeg-Det-holdningen ved at sætte fokus på "sagen", troens genstand, medens den dialogsøgende præst har fokus på Jeg-Du-relationen altså, at der er nogen at tale med.
4. Sigtet ikke at beskrive trosmæssige holdninger hos præsterne, men udfordringen fra de anderledes troende og hvordan de identificerede præstetyper forholder sig til den.
5. Men er det et spørgsmål om teologi eller noget andet, og et møde kommer i stand, og evt. lykkes?
6. Det er ikke nødvendigvis sådan, at den dialogsøgende præst altid kommer i konkret dialog evt. med praksisskridt og den kæmpende aldrig? Hvis det er sådan, hvad gør så udslaget?

Slide 8:

Så figuren burde snarere se således ud.

Jeg har f.eks. i **min undersøgelse en folkekirkepræst**, som umiddelbart er deduktiv, og også i trosmæssig forstand dvs. religiøse autoritet udefra. Åbenbaring. Bibel. Objektiv sandhed. Vedkommende taler meget om, at det er vigtigt at bygge broer. Sidder hele tiden med en undren over, at det ikke bliver til så meget. Præsten siger godt nok, at en fælles praksis med andre præster, lærte vedkommende at **"de ikke har horn i panden."** (Hvorfor lige den metafor?). En anden metafor endte med af afsløre, hvad der måske er på færde: jo, det var også vigtigt, at der var **"en bom på den anden side af broen"**. Altså en i udgangspunktet deduktiv præst, der taler lidt **hen imod det induktive**, men ender **med at slå kraftigt ud mod det reduktive**. *Men hermed har jeg samtidigt antydnet, at man både kan være liberal såvel som konservativ teolog (stærk/svag vægtning af den objektive gudsåbenbaring og være enten deduktiv eller reduktiv. Der må et værktøj til, som kan fange den kompleksitet.*

Jf. Kendal **løber grænser og skel ikke mellem kirkesamfund** og kirkelige eller religiøse grupper men ofte midt igennem dem. Folkekirken har f.eks. en kultur, som binder den sammen omkring forpligtelsen til at yde medlemmerne en række religiøst betingede ydelser omkring navngivning, ægteskab og død. Central rolle i det danske samfund, Derfor er folkekirken også en kultur. **Folkekirken rummer endvidere store modsætninger**, ikke en fælles holdning til f.eks. til det holistiske. **"Succesen" af et interreligiøst møde - præst og behandler - afhænger altså set i dette perspektiv af, hvem præsten er.** Præsten vil alligevel blive set som "kirken" af den spirituelle (Krogsdal 219 og 237). Den "mislykkede" dialog kunne have sin baggrund i en bevidst, dogmatisk afvisning fra præstens side, = kæmpende præst. En **ubevidst/uerkendt holdning om, at der ikke er nogen grund til dialog**, fordi den klassiske præst ingen modsætning ser, = indlejring i kulturen: sådan gør vi i Danmark. *Det vil ikke give et retvisende billede af den interreligiøse dialog, alene ved en sammenligning mellem de to kulturer eller konfessioner.*

Goldbergs undersøgelse i denne sammenhæng sker for at pege på, at der med worldviewbegrebet findes et værktøj, som ikke alene kan hjælpe til at analysere mødet mellem folkekirken, frikirkerne og behandlere, men også at vise nogle veje, der rent faktisk kan få et møde i stand. Goldbergs undersøgelse styrker **antagelsen af et verdenssyns indlejrede natur.** *Verdenssyn ligger "indbygget" i holdninger og følgelig i den praksis, som følger heraf.* Dette sker ofte ubevidst eller uerkendt.

Slide 9:

Filosofiske og lingvistiske rødder. Faglige sammenhænge som filosofi, antropologi, historie, sociologi, teologi. Derfor ingen samlende definition.

Hvilket ord: Går tilbage til Emanuel Kant Weltanschauung, Ikke afklaret endnu. Worldview er det mest udbredte, lidt karakter af et kodeord, så for nemheds skyld. Hermed *fem* definitioner, som samtidigt – grundet deres spændvidde – **giver en ide om de elementer, der er i spil, når der tænkes worldview.**

1. En definition med rødder i det interkulturelle (konfliktforskning).
2. Antropologen – (kristen). Også enkelt personer. Meget processionel karakter.
3. Filosofen (kristen teist). Bemærk hjertemetaforen. Bemærk de andre elementer, han skal have med.

4. Filosoffen (ateist) *næste slide..*
5. Professor i tros- og livsåskådningsforskning

Slide 10:

Slide 11:

Med **en kategoriserende tilgang** vil man ofte forsøge at karakterisere personer, grupper, samfund osv. i forhold til **på forhånd fastlagte** worldviewkonstruktioner. Det bringer worldview nær ideologien eller religionen. Man kan måske tale om en oppefra ned betragtning.

En dimensionerende tilgang. Man kan aldrig få alle elementer med. Koltko – har 127, **opsamlet fra den foreliggende litteratur.**

Nedefra op. En lang række elementer, som man ved, indgår i en menneskelig forståelsesramme – bliver til et worldview.

En række basale ting skal selvfølgelig altid med, men man kan jf. samme, så inddrage de relevante elementer, i forhold til det, man vil undersøge.

De givne elementer samles – man kan henvise til de store kategorier, eller den givne forskningssituation arketyper. Man kan sammenligne på tværs.

Koltko: Man kan *ikke se worldview som en isoleret kilde* – **kultur, institution, religion** osv. men inden for sådanne vil man kunne identificere specifikke elementer i forhold til given adfærd.

Slide 12:

Bemærk: **Basalt katalog.** Hermed menes typiske worldviewkonstruktioner. På 9 spørgsmål om, hvad virkelighed er. Sire står i en **evangelikal** kristen tradition. Jfr. James Ohr. Apologetisk.

David Naugle står i samme tradition: argumenterer for, at kristendommen er et worldview. I øvrigt den **mest omfattende, historiske gennemgang** af begrebets historie.

Antropologen Paul G. **Hieberts katalog**: Det rummer worldviews i små, orale samfund, worldviews i bondesamfund, modernitetens worldview, den sene modernitets eller postmodernitetens worldview, post-postmodernitetens eller det globale worldview. - Ikke fast skabelon

I begge tilfælde, som Hiebert siger, er der tale om **idealtyper**, ikke fordi nogen har præcis det worldview, som er beskrevet.

Slide 13:

Vidal: vi har alle brug for et worldview – selvom det ikke nødvendigvis er eksplicit.

PRAKTISK BRUG, så vi kan interagere med verden. For at kunne besvare worldviewspørgsmålene.

Der er nogle grundlæggende spørgsmål, som søger svar. Derved opstår et worldview.

Det diskuteres, om der er nogle "givne" eller universelle worldviewelementer.

Antropolog Michael Kaerney. **Basale antagelser**.

Vidal: "**Worldview crowns philosophy**" Forskellige positioner mellem filosofi/worldview. Men andre er kultur, intellekt, karakter.

Slide 14:

Optioner kan være enten/eller skalerede. Stærkt beskåret uddrag, men alle grupper er der.

Slide 15:

ad 1. Man kan f.eks. antage, at alene materielle eksistenser er virkelige eller sige, at ideer, tale, sjæle osv. findes som særskilte eksistenser.

ad 2. hvordan elementerne, jeg nævnte før, relaterer til hinanden, f.eks. om de er ordnet i hierarkier eller i netværk eller om de basalt set er i en ikke ordnet tilstand.

ad 4. Hvad er mere værdifuldt end andet?

ad 5. Hvordan man burde/ikke burde handle.

ad 6. Hvordan ved du? I hvilken grad ved du? Hvad er viden?

Slide 16:

1. Et spørgsmål til skemaet. Kræver materialistisk ontologi nødvendigvis en ateistisk tilgang?
2. Vidal: karikerede eksempler på worldviews for at undersøge grænserne for worldviewkonceptet.
3. Bakterien = et meget primitivt worldview, mere lighed med en model (skema) end et worldview.
4. Forskellen er på et worldview og en model. Et worldview indrammer alt vigtigt for et enkeltindivid, medens en model bestemmer specifikke aspekter ved et fænomen..

Slide 17:

Det interessante er selvfølgelig, *om worldviews påvirker et individs handlemåde*. Ingen er jo i tvivl om, at et menneske reagerer og handler ud fra nogle givne forudsætninger og omstændigheder. Der er ikke særlig megen teori om, hvor i den menneskelige bevidsthed et worldview er placeret, hvordan det fungerer og påvirker en given adfærd.

Rachel Goldberg mente at kunne se nogle sammenhænge mellem worldviews og en given adfærd. Hun kunne f.eks. påvise **en kraftig korrelation** i konfliktmæglernes konkrete praksis mellem givne verdenssyn og synet på magtanvendelse, en korrelation, som således ikke alene kunne henføres

til bevidste faglige vurderinger

Mark E. Koltko-Rivera: stor artikel "The Psychology of Worldviews", bygger delvist på hans disputats, **forsøgt at nærme sig en teori om worldviews og konkret handling**. Han påpeger, at worldviews bevirker et individs adfærd i den forstand, at adfærden i et omfang er konsistent med worldview, *selvom intellekt, karakter og den kultur, som worldview er nedlejret i, har en betydning*.

Worldview er et aspekt af ens selv.

Slide 18:

Experience = Stimulus.

Der er en række begrænsninger (af psykologisk karakter) – genetiske og neurale mekanismer og udvikling fra umodent til modent stadie.

Der er den løbende funktion, som er beskrevet. MEN man skal være klar over, at worldview er et aspekt ved selvet, som udvikler sig over tid, medieret af kulturen.

Fig. 3 viser den vej et individs erfaring af en stimulus tager fra følelse til opfattelse (perception) og konceptdannelse.

Fig. 4 viser den vej et individs adfærd tager fra motivation til udførelse.

Slide 19:

Jeg har ikke arbejdet i dybden med dette endnu.

Men her er nogle mulige arketyper:

Set i forhold til dialog vil

Krigeren som hovedregel sige: dialog giver ikke mening med mindre det sigter på at omvende

Hyrden vil sige: jeg søger dialog for at (af)hjælpe og ser helst omvendelse

Medvandrerer: vi følger hinanden på vej, opbygger tillid, og måske kan jeg dele min tro med henblik på praksisskifte.

Den besøgende: vi lærer hinanden at kende, større forståelse, men du har din tro og jeg min.

Slide 20:

Goldberg: worldviewbegrebet ud fra på tværs af kulturer men også internt i kulturer og sammenligne disse.

Hiebert: fordi enhver kultur er forskellig, temaer fra en kultur, kan ikke altid sammenlignes direkte med dem fra en anden. I tilfælde af dialog mellem dem, **kan worldviews skabe broer for forståelse og sammenligning.**

Hiebert: et helt nyt værktøj, som kan guide, når man søger ligheder og kontraster i områder, som måske ikke tidligere er blevet undersøgt i nogle af kulturerne. Denne dialog mellem kulturene, kan hjælpe os til at finde parallelle sæt temaer i to kulturer. Slutteligt mener han, at denne worldviewtilgang kan hjælpe til en forståelse af interkulturel kommunikation og miskommunikation.

Vidal: kriterier for vurdering af worldviews. Sammenligne styrker og svagheder ved worldview? Afgørende aspekter ved anvendelse af worldviewbegrebet. F.eks. **worldview og sandhed, om worldview og kohærens, om der bør/skal være et fælles overordnet worldview, (internt/externt)** samt – med Vidals udtryk – metafilosofiske kriterier for sammenligning af worldviews. Det skal ikke udvikles videre nu, da det primære mål her har været at vise, at worldviewbegrebet er et relevant ”værktøj” til at beskrive religiøse holdninger på tværs af ”kulturer” og konfessioner såvel som internt i disse, og hvorledes disse påvirker den interreligiøse dialog.